

תשובה

לא בשמים היא

המצוה היחידה בתורה שנאמר עליה "כי קרוב אליך הדבר מאד" (דברים ל' י"ד, לפירוש הרמב"ן), גורמת לרוב האנשים לחוש רגשי תסכול, חוסר אונים, ותחושת קטנות ואפסיות.

מצות התשובה.

כל השנה אנחנו כמעט לא פוגשים בה, לצערנו, אבל בימים אלה היא נוכחת באויר, דורשת ותובעת, וככל שמדברים עליה יותר נראה לנו שזה פשוט לא בשבילנו. גם אם אנחנו מסוגלים לתקן משהו הרי אין כאן תזוזה משמעותית.

אבל האמת היא שהבעיה לא נעוצה במצוה עצמה, אלא בטעויות שהשתרשו בגישה אליה. אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, והמצוה הזו נועדה בהחלט גם בשבילנו, ורק לטובתנו.

מקובל לחשוב שתשובה היא תחושת אשמה כבדה פנימית. עלינו להרגיש כמה אנחנו רעים לפני ה', וכמה מגיע לנו למות ולהתייגר ביסורים קשים משאול. מי רוצה להרגיש כך? דבר זה מונע מאיתנו להתאמץ בענין.

בעיה נוספת, שנראה כאילו כל העסק הזה של התשובה היא רמאות עצמית. אנחנו הרי יודעים מראש שגם בשנה הבאה יהיה אלול, ואיננו משלים את עצמינו אפילו לרגע שבשנה הבאה נסתובב באלול מובטלים. אם כן - חושבים אנו - האם זוהי תשובה?!

יש לנו בעיה גם עם הגישה המעשית לתשובה, שאנחנו מנסים להגיע לחרטה על דברים שהם חלק ממהותנו ואין לנו שום תכנית להיפרד מהם סופית. שזה כמובן דבר בלתי אפשרי. ממילא המאמצים שלנו להתחרט לא מביאים אותנו לשום מקום, אלא רק למחוזות התסכול והיאוש.

במאמר הנוכחי ננסה לעשות סדר בדברים, ונזכה בעז"ה לראות את היופי והמתיקות שישנם במצוה זו באופן מיוחד.

תשובה אינה מצב של דיעבד

בפרק י"ח בספר זה הארכנו להוכיח שתשובה היא חלק מצורת הבריאה. ברור שתשובה היא חסד ה', כי עוון הוא מציאות שעל פי ההגיון אי אפשר למחוק אותה. אבל החסד הזה הוא חלק מצורת הבריאה, ובלעדיו לא היינו נבראים כלל, משום שבלתי אפשרי - באופן כללי - לא להכשל לעולם. הבאנו בזה את דברי "חובות הלבבות", ואת דברי האבן עזרא במשלי. אם כן מי שמנצל את האופציה הזו של תשובה אינו סוג ב', אלא מתנהג ממש כפי שמצפה ממנו ה'.

מלבד זאת, אחרי שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו באופן שניתן לחזור בתשובה, התשובה מועילה גם באופן הגיוני. וכפי שכתב המסילת ישרים (פרק ד'), שזהו רחמי ה' שאינם נוגדים את ההגיון. הקדוש ברוך הוא מדקדק על הכל שיהיה בשיא היושר והאמת כפי שצריך להיות, והתשובה אינה ויתור על החטא אלא

¹ מתוך הספר "בעצת תנחני" חלק א'. בגירסה זו נערכו מספר שינויים מהנדפס בספר.

מהלך הגיוני. כמו כן עיין בנפש החיים (שער א') שהאריך בהסבר הדבר - היאך התשובה מועילה - בדברי קבלה עמוקים.

מהות התשובה

תשובה אינה - כפי שטועים לחשוב - מכשיר פלאים כלשהוא המוחק עברות כאשר מטעינים אותו בשלש סוללות: חרטה, וידוי, וקבלה לעתיד. תשובה במהותה הוא דבר אחד, והיא כלל לא פעולה שבאה למחוק חטאים. החטאים נמחקים ממילא אחרי שעושים אותה. תשובה היא - התקרבות לה', התקרבות פנימית לאחר שהתרחקנו ממנו.

וזה לשון ה"חובת הלבבות" (שער התשובה פרק א'): "ואומר בביאור מהות התשובה: שטעם (כלומר, מהות) התשובה הוא, התקנת האדם לעבודת הבורא יתברך אחר יציאתו ממנה וחטאו (כלומר, החסירו) בה, והשבת מה שאבד ממנה". התשובה היא - לשוב אל ה', לכן נקרא שמה "תשובה".

התשובה היא לא מכשיר למחיקת חטאים. והראיה לכך, שבחובת הלבבות כתב שגם מי שלא קיים מצוות כראוי צריך לשוב בתשובה, וברמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ג) מבואר שצריך לשוב בתשובה על תאוות ומידות רעות, למרות שאין בהם עברה, משום שהם מרחיקות את האדם מה', והמצוה היא - להתקרב אל ה'. מי שמתקרב אל ה' כראוי ונוטש את הדרך שהרחיקה אותו עד עתה ממנו, ממילא נמחקים חטאיו.

התשובה היא התעסקות בקשר שלנו עם הקדוש ברוך הוא. כמובן שאי אפשר לחדש את הקשר ולחזקו מבלי לטפל בגורמים המקלקלים אותו, אבל לא הם מרכז הנקודה. וראה מה שכתב ה"נודע ביהודה" (חלק או"ח סימן ל"ה ד"ה אלא): "ועיקר התשובה הוא עזיבת חטא, וידוי דברים בלב נשבר, חרטה בלב שלם, **התקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא**, והיינו תשובה - שישוב אל ה' וירחמהו, "וישוב אל ה'", היינו שידבק בו".

תשובה אינה התבוססות בחטאים שעשינו!

תשובה היא התקרבות אל ה'. אנחנו חיים איתו כל השנה, הוא זה שברא אותנו, הוא זה שמנהל את חיינו, נותן לנו את צרכינו, ומניע סביבנו את מערכות היחסים שלנו. קשר איתו הוא הבסיס של החיים. ככל שהקשר איות יותר עמוק ויותר פתוח וטהור - כך החיים שלנו יותר טובים.

הקשר עם ה' הולך ונשחק במשך השנה, על ידי מעשים שליליים רבים. פעם בשנה הוא קורא לנו להתנער, לנקות את עצמנו, להתרומם יותר ולבנות מחדש מערכת יחסים כנה ועמוקה איתו, על ידי הזדככות ועבודה פנימית. לזה אנחנו קוראים במילה אחת - תשובה.

בימים אלה, ובפרט ביום כיפור, אנחנו לא אמורים להתעסק באובססיביות עם עצמנו, בחיטוט אינסופי בשאלה "האם הצלחתי לשכנע את ה' שיתן לי שנה טובה", אלא לדבר עם ה', כדבר בן אל אביו. לספר על עצמנו, לחשוב על נקודות התורפה שלנו וכיצד ניתן לתקן אותן, מתוך מבט של רצון להתקרב.

הגישה המעשית לתשובה

תשובה היא דבר מעשי להפליא, הדורש תכנית עבודה מסודרת.

ברמב"ם (תשובה פ"ב ה"ב) כתב: "ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו, ויגמור בליבו שלא יעשהו עוד".

דברי הרמב"ם צריכים ביאור. מה כוונתו "שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו"? אין כוונתו שיקבל על עצמו לא לעשותו שוב, כי הרי הוא ממשיך לכתוב מיד: "ויגמור בליבו שלא יעשהו עוד!" אם כן מהי כוונתו?

כוונת הרמב"ם היא פשוטה. לפני שאדם מגיע לשלב של קבלה לעתיד, שזהו השלב המעשי של שינוי הדרך, דרוש קודם לעבור שלב של שינוי התייחסות לחטא. בלי שתשתנה ההתייחסות אל המעשה, לא תיתכן קבלה לעתיד בת קיימא. נתרגם זאת לשפת המעשה:

לכל אדם יש קוים אדומים מבחינתו, שאותם אינו חוצה לעולם. יש תחומים שהוא מתנדנד בהם, ויש דברים שהוא עושה כל הזמן. לא מרוצה מכך, אבל גם לא מתכוון, מעשית, לטפל בהם. יהודי רגיל לעולם לא יוותר על שלש תפילות ביום ועל ברכת הנהנין. בנושא לשון הרע הוא מתנדנד, לפעמים הוא נכשל ולפעמים מתגבר. בנושא כוונה בתפילה - המצב קשה, הוא לא מכוין כמעט אף פעם. אולי היה רוצה לכוין, אבל אין לו שום תכנית מעשית בכיוון הזה.

תשובה היא, להזיז את הקוים האדומים כלפי מעלה. כמו שכל יהודי מרגיש שאין מציאות כזו לוותר על שלש תפילות ביום, כמו כן ניתן להרגיש שאין דבר כזה לזלזל בהלכות טלטול מוקצה בשבת. זוהי כמובן הדרגה המקסימלית של עזיבה, והיא לא נעשית ביום אחד, אבל גם שינוי חלקי **בהתייחסות** לעבירה מסוימת נחשב לעזיבה חלקית. (כפי דברי הגרי"ס באגרתו, לחזור בתשובה על הבחינות הקלות).

זוהי כוונת הרמב"ם "לעזוב חטאו ולהסירו ממחשבתו". לעזוב פירושו, ליצור התנתקות רגשית מן החיבור למעשה. כל אדם שעושה מעשה פעמים רבות הוא מחובר אליו בתודעתו. כלומר, קיימת בתודעתו התחושה שמעשה כזה הוא אפשרי. התשובה היא - להזיז את הדבר הזה מהתודעה. זהו הבסיס של תשובה ובלעדיו לא יתכן להתחיל שום דבר בנושא. כל הדמעות וההתרגשות בתפילות הימים הנוראים הינן יפות ורצויות לפני ה', אבל אין בהם דבר ממשי כל עוד לא הזיז האדם את עצמו.

איך עושים זאת

באופן מעשי, ניתן לחלק את העוונות שלנו לשני סוגים: א. דברים שנכשלנו בהם באופן חד פעמי. כלומר, יתכן שנכשלנו בהם אפילו כמה פעמים, אבל הם לא חלק ממהותנו. בכל פעם שנכשלנו חשנו יסורי מצפון קשים. החלק הזה הוא הקל ביותר לשוב עליו בתשובה, כי הוא בלאו הכי די מנותק מהתודעה שלנו.

ב. החלק השני - עברות שאנו נכשלים בהם באופן קבוע אבל ברצוננו להפסיק. אנו חשים בכך כישלון אבל הכישלון הזה הוא חלק מאיתנו. למשל - ברכות חטופות. בתחום הזה, התשובה היא לשנות את ההתייחסות לנושא. לדוגמא, ללמוד את הנושא, לקרוא ספר שעוסק בתחום הזה. עצם הנכונות לשנות את ההתייחסות יש בה התחלה של תשובה, בתנאי שהיא אכן מעשית ולא חולפת אחרי יום כיפור.

ישנם תחומים שהזלזול בהם נובע מחוסר מודעות לחומרתם, ואחרי תקופה קצרה של לימוד ההתנהגות משתנית להפליא. וישנם תחומים הדורשים עבודה רבה יותר. כך או כך - מיד כשהאדם עוסק בנושא הוא נחשב לעושה תשובה על ההזנחה של הענין, וזוהי עזיבת החטא ברמה מסוימת.

למעשה, בלתי אפשרי להתמקד בו זמנית בכמה נושאים, אבל מי שמתמקד בשנים שלשה נושאים מרכזיים ומשנה אט אט את התייחסותו המזלזלת אליהם, באופן טבעי הוא ישתנה גם בתחומים אחרים. כי בשורש הדברים כל הכשלונות נעוצים בדבר אחד: הזנחת עבודת ה' וזרימה עם הבלי העולם הזה. (על פי חזון איש באמונה ובטחון פרק ד' אות א). כאשר אדם משריש בעצמו מודעות בנושא אחד או שנים,

משמעותיים בחייו, הדבר משנה את הגישה שלו לכל הנושא של קיום התורה והמצוות. לכן בהחלט ניתן לומר שיש כאן עזיבת החטא, ברמה מסוימת, על כל החטאים.

בימים אלה, שמצד אחד הינם ימי שגרה ומצד שני הם ימי הכנה ליום הכי קדוש בשנה, תפקידנו הוא לנהל את החיים באוירה גבוהה יותר. להכניס את המודעות למחויבות לדבר ה'. פחות לשון הרע, יותר שימת לב לברכות, יותר יחס טוב לסביבה, יותר ניצול הזמן ללימוד. לחיות ברמה גבוהה יותר - זו תמציתה של התשובה.

חרטה

חלק החרטה הנדרש מאיתנו בעשיית התשובה, נראה לנו כטיפוס על האוורסט. אנחנו מנסים לשוא לנגן שוב ושוב את השערי תשובה. "יבין לבבו... וישיב אל ליבו.. מה עשיתי, אי אי אי". וכלום לא זז שם בפנים. הדמעות ממאנות להופיע, ואנחנו מרגישים כל כך רע עם עצמנו. כדי להוסיף שמן למדורה אנחנו נזכרים בכל הסיפורים על קלם, ועל ר' אליהו לופיאן, ועל ר' חצקל, ומרגישים אפס, אם לא מינוס.

אם כך, בל נשלה את עצמנו: אנחנו לא ר' חצקל, ולא ר' אליהו לופיאן, וכפי הנראה גם לא נהיה. אבל אנחנו יכולים להיות מה שאנחנו צריכים להיות.

ננסה להבין מה זו חרטה, לשם מה היא דרושה, ונראה אם זה שייך אלינו או לא.

המטרה של החרטה היא, להשיג התנתקות רגשית מהעברה. כל עוד אדם לא מתחרט על מה שעשה, הוא לא מרגיש שהפעולה ההיא מגונה, אלא שהוא צדיק שהחליט להתרומם מעל הממוצע. הרעיון של התשובה הוא להתנתק מהחטא, ליצור מצב שבו מונח בתודעה שהחטא רחוק ממני. אם אין חרטה, פירוש הדבר שהאדם עדיין לא מרוחק בתודעתו מן החטא. הוא רואה בכל ההתחזקות שלו מידת חסידות.

מקור הדברים מ"חובת הלבבות" (שער התשובה, פרק ד'): "והחרטה, אות על גנות מעשהו בעיניו". כלומר, החרטה מראה שהאדם הזה נמצא כעת במצב שהפעולות הללו הינן מגונות בעיניו. הוא מנותק מהם רגשית. וממשיך ואומר: "ואנחנו רואים כזה בין בני אדם, כשמראה החוטא לחברו החרטה על מה שחטא לו, היא הסיבה החזקה למחול לו".

ננסה להבין: כאשר מישהו חוטא לנו, מדוע חשוב לנו כל כך שהוא יתחרט? אנחנו שונאים אותו?! רוצים לראות שהוא מרגיש רע?! לא ולא. אנחנו רוצים לראות שהוא גם כן מבין שמה שהיה כאן לא בסדר. כעת הוא מנותק מזה.

איך עושים זאת

כפי שהגדרנו קודם, החטאים מתחלקים לשני סוגים.

הסוג הראשון הוא - חטאים שאיננו רוצים לעשותם אבל נכשלים בהם לעיתים רחוקות, נגד רצוננו. בחטאים מסוג זה בדרך כלל מופיעה חרטה מיד לאחר המעשה, כי אנו מנותקים ממנו באופן כללי. מוטל עלינו איפוא, רק לחזק את החרטה, להביא את עצמנו לדרגה שאם היה בא לידינו הניסיון עתה, היינו עומדים בו (כמבואר בשערי תשובה שער א' אות י"א).

עיקר הבעיה היא בחטאים מהסוג השני, שהם חלק מאיתנו. בחלק זה בלתי אפשרי להגיע לחרטה מושלמת. דבר זה מצריך קודם שינוי מעשי מהותי בנושאים שאנו באים להתחרט עליהם. אין מושג של חרטה אמיתית בפעולות שאנחנו ממשיכים לעשותן, כמו חוסר כוונה בתפילה, ביטול תורה, וכדומה. עצם העובדה שחיינו בנויים באופן שמעשים אלו הם חלק משגרת יומינו, מוכיחה שהם לרצוננו.

אבל אפשרי בהחלט להגיע לרמה של חרטה מסוימת על ההזנחה הכללית. אדם ש"תופס את עצמו בידיים" ומתחזק במספר נושאים באופן מעשי ומסודר, משנה את ההתייחסות שלו לעבודת ה'. בתודעה שלו מונחת כעת ההרגשה שההזנחה של הנושא היא אסון. אז אם כן שייך בהחלט להתחרט - להצטער - על הזנחת הנושא עד היום. החרטה הזו היא מתבקשת כמעט מאליה.

הצער הזה הוא "חרטה".

ההבדל בין חרטה לתחושת אשמה

בחרטה על חטא עלולה להיווצר טעות, הנראית כטעות דקה, אבל עלולה להזיק רבות. כפי שביארנו, היסוד של החרטה הוא התנתקות ריגשית מהחטא, תחושת צער על כך שהזנחנו את עבודת ה' שלנו ונכשלנו בעוונות.

ניתן לחוש זאת בשני אופנים.

ניתן לחוש זאת מזוית ראייה מרוממת: "הרי אנחנו כל כך טובים ביסודנו, חפצים לעשות טוב, רוצים לעשות נחת רוח לה', ואף מצליחים בתחומים רבים, כל כך חבל שכאן אנחנו נופלים, שאנחנו מאבדים גובה ומתרחקים מה' בגלל מעידות בתחום פלוני והתעלמות ממנו".

וניתן לחוש זאת מזוית ראייה ביקורתית: "אנחנו ממש לא בסדר, חוטאים, רעים, מאכזבים את ה', את הציפיות שלו מאיתנו. הורסים את הבריאה על ידי החטאים שלנו, לא שוים כלום. הגיהנום מחכה לנו, והצרות אורבות לנו בפינה".

הבה נבחן איזו גישה עדיפה.

הגישה הראשונה היא תשובה שמקרב אל ה'. אנחנו מחזקים את הרצון הפנימי להתקרב אל ה', ומצטערים על כך שהקירבה הזו לא חזקה כפי שהיא צריכה להיות. לעומת זאת, הגישה השנייה מרחיקה אותנו מה', כי היא גורמת לנו לתחושה של אשמה, רוע, כעס וניכור. כמובן, תחושה זו מזיקה ביותר להתעלותינו הרוחנית. היא הרסנית, מרפת ידיים, וגורמת לאדם להתייאש מעצמו.

ניתן לראות זאת אצל ילדים המקבלים נזיפה מהוריהם. ילד שמקבל נזיפה בסגנון "אתה ילד רע", רוב הסיכויים שיגדל אכן להיות ילד רע, הן שכנעו אותו שזה מה שהוא. לעומת זאת, ילד הסופג גערה בסגנון, "מה עשית, הרי זה כל כך לא מתאים לך", בוודאי לא יחזור שנית על מה שעשה, כי הרי זה פוגע בערכו.

אם הקדוש ברוך הוא היה רוצה שנצטער, שנהיה במצב רוח ירוד, וזוהי המטרה במצוות התשובה, בוודאי הדרך השנייה, לחוש תחושת אשמה ופסילת ערך עצמי, היא הדרך הרצויה. אבל כל אדם מבין שחס ושלום לחשוב כך. המטרה בתשובה היא לחדש את הקשר עם ה', להתקרב אליו. ואם כן לא זו בלבד שהדרך הזו אינה דרך התשובה, אלא שהיא גם פוגעת בתשובה. כי כשאדם חש תחושות אשמה זה גורם לו יאוש מעצמו וחוסר רצון לתקן. [וכפי שהבאנו בפרק ט"ו מדברי הרמב"ם, עיין שם].

הדרך הרצויה של התשובה היא תחושת רוממות, לחדד את הרצון להתקרב אל ה' ולהתעלות בחיים, ולחדד את ההכרה כי הכשלונות שלנו, אשר נובעים ברובם מהזנחה וחוסר מחשבה, אינם ראויים לאנשים בדרגתנו, המשתדלים באופן כללי לקיים רצון ה'. זוהי חרטה אמיתית, להרגיש רחוק מהמעשה, וצער על כך שטעינו בדרך.

בחלק הוידוי נכנסו הרבה שיבושים בשנים האחרונות. מתוך רצון להדר במצוות הוידוי ולפרט את החטא, מחזיק כל מתפלל מתחת מחזורו נוסח ארוך מודפס ובו מוזכרים כל החטאים האפשריים. הוא אומר ואומר, ומרגיש תסכול עז מכך שהוא מרגיש שהוא מדבר "סתם" בלי שום הרגשה. פה ושם הוא פוגש בחטא מוכר, ואז הוא שמח שסוף סוף הוא מצליח להרגיש שהוא עושה משהו... התוצאה היא, שהוא מצליח לכוין היטב לפחות ב"על חטא שחטאנו לפניך בידוי פה"...

התחושה היא כאילו האמירה הזו היא חלק מתרבות ה"טיפקס" שמורחים על החטאים, וכל ענינה הוא להגיד ולהגיד.

ומה כתוב ברמב"ם? ברמב"ם כתוב דברים אחרים לגמרי.

הרמב"ם (פ"ב מתשובה ה"ב) מפרש מהי התשובה: "שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשנו עוד... וכן יתנחם על שעבר... וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו **שגמר בליבו**".

כלומר, הוידוי הוא לא רק לומר במה חטא, אלא לספר לפני ה' את כל מה שגמר בליבו. דהיינו: כמה הוא מתחרט, וכמה הוא רוצה שזה לא יישנה. [כך מדויק ברמב"ם שאומר "ולומר עניינות אלו **שגמר בליבו**", כלומר, שהחליט עליהם. החלטה שייכת רק על דברים עתידיים]. וכן מפורש בדבריו (שם פ"א ה"א): "כיצד מתוודה, אומר אנה ה' חטאתי עויתי ופשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי, **ולעולם איני חוזר לדבר זה**".

וידוי אינו אמירה מה חטאתי, אלא שיחה עם הקדוש ברוך הוא. מטרתו היא שהתשובה תהיה בפה ולא רק בלב.

פירוט החטאים כידוע אינו מעכב. מעיקר הדין מספיק לומר "חטאתי". כן נפסק בשו"ע (תר"ז ס"ב). הסיבה לכך שעדיף לפרט היא משום שעל ידי כך מתעוררים יותר לחרטה. (כן ביאר המ"ב שם סק"ה) אבל באופן שזה נעשה בדורנו, עם דפים מודפסים וארוכים כאורך הגלות, לא רק שזה לא מועיל לחרטה, אלא מזיק. הדרך האידיאלית לוידוי היא לערוך בעצמנו תפילה של תשובה. לספר לה' על הצער שלנו על ההזנחה עד היום, ועל התכניות לעתיד. לבקש סליחה על העבר, כדבר איש אל רעהו. אין ספק ששיחה כזו עם ה' תרומם את כל התשובה שלנו הרבה. זהו בעצם הוידוי האמיתי.

היכן יתכן לחזור בתשובה כל שנה

ישנה מחשבה המטרידה את מנוחתם של רבים, וגורמת להם לחוש מראש יאוש מוחלט מכל הנושא. הם הרי לא מרמים את עצמם, ויודעים היטב שגם בשנה הבאה יהיה להם על מה לחזור בתשובה, אם כן החזרה בתשובה של השנה הזו היא רמאות. אנחנו הרי לא נשתנה באמת.

הקושיא הזו נובעת ממחשבה שאדם רציני אמור לא לחטוא לעולם. ממילא אם הוא חוזר וחוטא אחרי יום כיפור, הדבר מוכיח שהאדם לא היה רציני בכל התשובה שלו ורק רימה את עצמו.

אבל האמת היא כפי שהבאנו בפרק י"ט מדברי הראשונים שכל אדם מועד לחטוא, כי הוא נתון לשינויים ולמצבי רוח מתחלפים. ואם כן, למרות שברור הדבר שהוא יכשל שוב, מכל מקום עצם העובדה שבמצב הנוכחי הוא רציני ובוחר בדרך של תשובה אל ה' זוהי תשובה רצויה. זוהי התנערות מהלכלוך שדבק בו עד עתה. והלכלוך החדש? גם אותו ניתן למחוק. אנחנו לא "טעות בייצור", אלא פועלים כפי טבע האדם.

כמובן שצריך לעשות את התשובה בשיא הרצינות האפשרית, אחרת אין כאן תשובה כלל. אבל עצם העובדה שברור לנו שגם אחרי שנעשה תשובה נחזור וניכשל שוב, אינה סתירה. הדבר לא מהווה ראיה שהתשובה לא אמיתית, אלא ראיה שאנחנו בני אדם.

ניתן להוכיח זאת. אם באמת כל המצב הזה של חטאים ותשובה לא אמור להיות באופן הגיוני, ומה שאנחנו חוטאים הופך אותנו לפסולים, (אלא שברחמי ה' ניתן לחזור בתשובה) אם כן איך יתכן שזה קורה לכולם? הרי זה מוכיח שכולם פסולים, ואם כן הבריאה כביכול לא עמדה בציפיות שציפו ממנה. הרי אסור לחשוב כך!

ניקח דוגמא מאדם שתכנן בנין, מהמסד ועד הטפחות: אדריכלות, הנדסה, יסודות, חשמל, אינסטלציה, אקוסטיקה, ועוד. לאחר שהבנין עומד על תילו מתגלים בו בקעים מידי יום ביומו. יום אחד מתקלקלת הצנרת, למחרת יש תקלה בחשמל, ביום השלישי מתגלים סדקים בקירות, ועוד, המסקנה היא: שהמתכנן הזה לא עשה את תפקידו היטב.

ואם יספרו לנו שהאיש הזה הוא המומחה ביותר בעולם בכל התחומים, מה נאמר אז? נהיה מוכרחים לומר שהוא תכנן מראש שכך יראה הבנין, שיתגלו בו מידי יום בעיות. אולי הוא רצה לספק פרנסה לכל בעלי המלאכה באיזור, אולי מסיבות אחרות.

כאשר כל האנשים בעולם חוטאים, לא יתכן לומר שהדבר מוכיח שהם פסולים, ואינם פועלים לפי התכנית של הבריאה. כי אם כך נצטרך לומר שמתכנן העולם לא תכנן אתו כראוי, חלילה וחס! על כרחנו לומר שכך היא התכנית, שהאדם נברא עם חולשות אנוש ובדרך הטבע הוא אמור להכשל מידי פעם, וה' הכין לו מראש את התרופה למצב הזה - לחזור בתשובה.

אם כן, כשאנחנו עושים את המוטל עלינו וחוזרים בתשובה עד כמה שידינו מגעת, **באופן יסודי ואמיתי**, אין לנו ליפול ברוחנו מכך שבוודאי נכשל שוב עד יום כיפור הבא.

והדברים מפורשים בספר "בית אלוקים" להמב"ט (שער התשובה פ"ג) וברס"ג (באמונות ודעות). וכבר נתפרסמו דברים כאלו בשם החזון איש, כידוע.

לדרוש מעצמנו רק מה שביכלתנו

התחושה העולה מקריאת המאמר, שאנחנו מנסים להתכחש לכל הסיפורים המפעימים על גדולי ישראל, שצעקו על עצמם, כינו עצמם בכינויי גנאי, ודרשו מעצמם בלי סוף. מקריאת המאמר הזה עולה התחושה שניתן לעשות תשובה בלי להישבר, וזה נוגד לכל הסיפורים, ולשונוות רבינו יונה בשערי תשובה בכמה מקומות.

ובכן, הדבר פשוט שככל שאדם גדול יותר הוא מסוגל וחייב לדרוש מעצמו יותר. אנשים גדולים היו מסוגלים לבקר את עצמם ביקורת נוקבת, ולדרוש מעצמם דרישות גבוהות מאוד, ועם כל זה להישאר מאושרים ושמחים במה שהשיגו. אבל אנחנו לפי הכוחות שלנו, לא נתבעים לדברים שאינם ביכלתנו. יתירה מזו, אסור לנו בשום אופן לנסות לעשות דברים מעבר ליכלתנו, כי לא רק שלא נצליח, אלא נפסיד גם את מה שאנחנו כן מסוגלים לעשות.

יש לזכור את דברי רבינו יונה בתחילת שער ראשון: "כי מדרגות רבות לתשובה ולכל תשובה תמצא סליחה". אנחנו מחויבים לעשות כל מה שביכלתנו, ורק מה שביכלתנו. גם זוהי תשובה, וגם לזה תמצא סליחה. מעבר למה שביכלתנו אסור לנו לעשות, ורק גאווה זולה מביאה אותנו לדמיונות על דרגות גבוהות, וחוסר הכרה במקום בו אנו נמצאים.

יש סיכוי!

יום כיפור הוא יום שמחה. המשנה בסוף מסכת תענית אומרת שיום זה הוא אחד משני הימים הטובים ביותר בשנה, משום שהוא יום מחילת עוונות. רבינו יונה (בשער ד' אות י"ח) כותב שאחד מטעמי המצוה לקבוע סעודה בערב יום כיפור הוא - "כי הראה שמחתו בהגיע זמן כפרתו".

והשאלה מתבקשת: לשמחה מה זו עושה? הרי יום כיפור מכפר רק עם התשובה, ותשובה היא הרי דבר בלתי ניתן לביצוע!

לאור הדברים הנ"ל, שתשובה היא דבר הנמצא בהישג יד של כל אדם המוכן להתאמץ קצת - יש בהחלט מקום לשמחה. יש סיכוי טוב לזכות - על ידי מאמצים והשקעה - לא רק למחיקת עוון אחד או שנים, אלא לכפרת עוונות באופן כללי. כי כאשר אנחנו נעשה את שלנו, אין ספק שהקדוש ברוך הוא יעשה את שלו.

ספרי "בעצתך תנחני"

עבודת ה' פנימית מתוך הבנה וחיבור

כאשר מנסים למלא את תפקידנו מתוך מבט מציאותי, מתעוררות השאלות הבסיסיות: מה בעצם גורם לנו ללמוד, להתפלל ולשמור מצוות? האם יש משהו עמוק ואמיתי בפנים, או שהכל רק "מלומדה"? האם יש דרך להגביר את הרצון הפנימי? מה סודם של האנשים הגדולים, ומהי צורתה של צדקות אמיתית? הספר מברר ביסודיות את הדרכים להתחבר אל הדרישות של התורה ולאהוב את ההליכה בדרכיה.

דרך של התעלות מתוך הכרת המציאות

כל מי שמנסה להתקדם ברוחניות, חש בפער בין השלמות הבלתי מושגת המתוארת בסיפורים על גדולי ישראל, לבין מצבו הנוכחי. הדבר גורם לתסכול וליאוש, ולפעמים פוגע גם במערכות היחסים של האדם עם סביבתו. האם יש דרך להתעלות בשמחה, ביסודיות, באמת פנימית טהורה? הספר נותן מענה לשאלה כואבת זו. הוא מיישיר מבט אל תוך עצמנו, מנפץ את בועת הדמיונות, ומשרטט דרך של עליה, מתוך הכרה במציאות והכרת עצמנו.

אתגרים והתמודדויות בעולם הכוללים

עולם הכוללים ההולך וגדל, יחד עם חוסר ההיצע של משרות תורניות, מזמין לפתחם של האברכים התמודדויות שלא היו בעבר: משבר גיל השלושים, קשיי פרנסה עם התרחבות המשפחה, תחושת חוסר התקדמות, הרגשה של הליכה לאיבוד בתוך ההמון, וכדומה. הספר מלבן את הבעיות בפתיחות נדירה, מברר את גדלותו של האברך העמל בתורה ללא משרה תורנית, ונותן כלים לצמיחה אמיתית בלימוד, לסגל מבט נכון על הביטחון וההשתדלות, ולבניה נכונה של החיים.

סוגיות מרכזיות בחייהם של אברכים

הספר, כשמו כן הוא, מתבונן על השאלות המרכזיות המעסיקות אברכים: מה המטרה שלנו בלימוד התורה? מה צריך להיות היחס למערכת היחסים שבין אדם לאשתו – כמה להשקיע בזה וכיצד לגשת לזה? כיצד יש להתייחס לאלו העוסקים לפרנסתם? מה צריכה להיות נקודת המבט על סוגיות ציבוריות, כמו "דעת תורה", "מפלגתיות" וכדומה? ובכלל, האם מותר לחשוב בעצמאות? שאלות אלו ורבות כמותן נידונות בספר בכנות וביסודיות.

בירור סוגיות השקפתיות בעולמו של בחור ישיבה

בחורי ישיבה רבים מתחבטים בשאלות קשות ומהותיות על הדרך שהם צועדים בה. הם מעוניינים להבין את תפקידם ולמצוא משמעות במעשיהם. שאלות אלה מצטרפות לכך שהחומות נפרצות, ומושגי העולם הכללי חודרים לתוך הישיבות. בד בבד, תופעת הצמיחה הכמותית בעולם התורה גורמת לכך שאין כתובת זמינה להשיח את ההתחבטויות ולמצוא מענה לשאלות. ספר זה פונה אל בחור הישיבה ומלבן עמו את הנושאים המרכזיים בעולמו.

אי"ה בקרוב!

ניתן לקבל את החוברת "והורידה לארץ" (תמצית הגישה של סדרת הספרים, עם ניתוח המצב הקיים והאתגרים העומדים לפתחנו), בשליחת מייל
לכתובת: b0548407520@gmail.com